תנ״ך · אחרונים · מצודת ציון · כתובים

מצודת ציון על דברי הימים ב

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת ציון על דברי הימים ב

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-ציון-על-דברי-הימים-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פרק ב 5
פרק ג 6
פרק ד 6
פרק ה 8
פרק ו 8
פרק ז 9
פרק ח 10
פרק ט 11
פרק י 12
פרק יא 13
פרק יב 13
פרק יג 14
פרק יד 15
פרק טו 15
פרק טז 16
פרק יז 16
פרק יח 17
פרק יט 17
פרק כ 18
פרק כא 18
פרק כב 19
פרק כג 19
פרק כד 20
פרק כה 21
פרק כו 22
פרק כז 23
פרק כח 23
פרק כט 24
פרק ל 25
פרק לא 26

פרק לב 27
פרק לג 28
פרק לד 29
פרק לה 30
פרק לו 31

פרק א

פסוק ט
יאמן. מל' אמנה וקיום:

פסוק יא
יען. בעבור:
נכסים. הוא כולל למטלטלין ומקנה ושדות:

פסוק טו
כשקמים. מין אילני תאנים:

פסוק טז
ומקוא. התרגום לא תרגם מלת מקוא ולזה נראה כי קוא שם מקום והמ"ם הוא במקום מן:
במחיר. ענין ערך הדבר ושויו כמו אקנה מאיתך במחיר (ש"ב כ"ד):

פרק ב

פסוק א
סבל. נושא משא כמו והנושא בסבל (נחמיה ד):
חוצב. כן יקרא כריתת האבן:
ומנצחים. מל' נצחון ונגישה:

פסוק ה
יעצר. ענין עכבה וכן נעצר כח (דה"א כט):
יכלכלהו. ענין החזקה כמו אלפים בת יכיל (מ"א ז):

פסוק ו
ובארגון. הוא ארגמן וכן תרגומו:
וכרמיל. הוא תולעת שני:
לפתח פתוחים. ענין חתירת הצורות באבנים כמו פתוחי חותם (שמות כח):

פסוק ז
ואלגומים. הוא הפוך מן אלמוגים האמור במ"א והוא מין עץ יקר וחשוב:

פסוק ט
כורים. שם מדה של שלשים סאין:
בתים. בת היא מדת הלח מחזקת שלשה סאין:

פסוק יג
ובבוץ. הוא פשתן:

פסוק טו
רפסדות. הם דוברות האמור במלכים א' והם הקורות הקשורות יחד להשיטם במים אל מקומם הנרצה ולשון רפסודות הוזכר בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק ד'):

פסוק יז
מנצחים. מל' נצחון והתגברות ונגישה:

פרק ג

פסוק א
ויחל. מל' התחלה:

פסוק ה
חפה. ענין צפוי וכסוי:

ושרשרות. שלשלאות:

פסוק ו
פרוים. שם מקום ורז"ל אמרו שדומה לדם הפרים (יומא מה):

פסוק ז
ויחף. ענין צפוי:

כרובים. תרגום של נער הוא רביא כי פרצוף תינוק להם:

פסוק י
צעצעים. כמו צאצאים באל"ף והוא מל' הצאצאים והצפיעות (ישעיה כב) ותרגומו בניא ובני בניא ואף כי אמר כרובים אמר לתוספת ביאור מעשה צעצועים:

פרק ד

פסוק ב
וקו. חבל:

פסוק ה
יכיל. יחזיק כמו קטן מהכיל (מ"א ח):

פסוק ו
כיורים. כעין דוד ולה דדים המריקים מים:

ידיחו. ענין שטיפה:

פסוק יא
הסירות. כעין קדרה כמו והיו הסירות בבית ה' (זכריה י"ד:כ'):
היעים. מכבדות לגרף הדשן והוא מל' ויעה ברד (ישעיה כח):

פסוק יב
והגלות. כן יקרא חלק התחתון מן הכותרת על כי מעשהו כספל והוא מל' וגולה על ראשה (זכריה ד':ב'):
והשבכות. כן יקרא חלק העליון מן הכותרת על כי מעשהו כעין שבכה ורשת:

פסוק יג
על פני. ר"ל בגבהם ועל כי פני האדם הוא בגובהו נקרא הגובה על פני בל' שאלה:

פסוק יד
המכנות. מל' כן ובסיס:

פסוק טז
מרוק. זכה ובהירה כמו מרקו הרמחים (ירמיה מו):

פסוק יז
בככר. במישור:
צרדתה. ובמ"א נאמר צרתן ובשתי השמות נקראה:

פסוק כ
ונרתיהם. הם העשויים כעין בזיכים ובהם השמן והפתילה:
לבערם. מל' הבערה והדלקה:
הדביר. זהו בית קה"ק:
סגור. הנסגר בכור הצורף לטהרו מסיג:

פסוק כא
והפרח. כעין פרחי אילן הנעשים במנורה כמ"ש בתורה:
והמלקחים. הצבתים שבהם לוקחים הפתילה למושכה ולהושיבה במקומה:
מכלות. מל' כל:

פסוק כב
והמזמרות. כלי הזמר:
והכפות. הבזיכין שבהם הלבינה הנתון על מערכת לחם הפנים:
והמחתות. הכלים העשוים לחתות ולשאוב בו האש על הקטרת:

פרק ה

פסוק ו
הנועדים. מל' וועד ואסיפה כמו הנועדים על ה' (במדבר טז):
עליו. כמו אליו:

פסוק ח
בדיו. מוטות עשויים לשאת בהם את הארון:

פסוק יג
ענן. הוא כעין עשן:

פרק ו

פסוק ב
זבול. מדור כמו מזבול קדשך (ישעיה סג):
ומכון. מל' הכנה:

פסוק ט
מחלציך. הם המתנים והוא כינוי לאבר המשגל על כי הוא סמוך להם:

פסוק י
ויקם. קיים:

פסוק יג
ויברך. ענין כריעה ולתוספת ביאור אמר על ברכיו:

פסוק טו
מלאת. ענין השלמה:

פסוק יז
יאמן. מל' האמנה וקיום:

פסוק יח
האמנם. אמנם הוא ענין אמת והיא בה"א התמיהה:
יכלכלוך. ענין החזקה כמו שלשת אלפים יכיל (לעיל ד):
אף כי. הוא ענין ק"ו וכ"ש:

פסוק כב
ונשא. ענין חוב כמו כאשר נושא בו (ישעיהו כ"ד:ב'):

אלה. קללת השבועה כמו בשבועת האלה (במדבר ה):

פסוק כו
בהעצר. ענין מניעה:

תענם. מל' עניה והשבה:

פסוק כז
תורם. תלמדם כמו יורה דעה (ישעיה כח):

פסוק כח
שדפון. ענין לקות הזרע עד לא נגמר הבשול:

ירקון. הכספת פני התבואה ונהפך למראה ירקון:

וחסיל. מין ארבה:

יצר. מל' מצור:

מחלה. מל' חולי:

פסוק לב
הנטויה. מלשון הטיה:

פסוק לו
ואנפת. ענין כעס כמו כי אנפת בי (שם יב):

ושבום. מלשון שביה:

פסוק לז
והשיבו. מל' השבה:

נשבו שם. מל' שביה:

פסוק מ
קשובות. ענין שמיעה כמו ואין קשב (מ"א יח):

פסוק מא
עזך. ענין חוזק:

פרק ז

פסוק ג
הרצפה. הקרקע הרצופה במצע אבנים וכן על רצפת בהט ושש (אסתר א':ו'):

פסוק ה
ויחנכו. התחלת הדבר לעמוד בה משם והלאה קרוי חנוך בלשון מקרא:

פסוק ז
להכיל. להחזיק:

פסוק יג
אעצור. ענין מניעה:

חגב. מין ארבה:

פסוק טו
קשובות. שומעות:

פסוק כ
ונתשתים. ענין עקירה כמו לנתוש ולנתוץ (ירמיה א):

ולשנינה. ענין התמדת הדבור כמו ושננתם לבניך (דברים ו):

פסוק כא
ישום. ענין תמהון כמו ישום וישרוק (ירמיה יט):

פרק ח

פסוק ד
ערי המסכנות. ערי אוצרות וכן ויבן ערי מסכנות (שמות א׳:י״א):

פסוק ה
ערי מצור. ערי מבצר נקראת ערי מצור על כי אין לבוא בהן כ״א יצורו עליהן מסביב לבלתי תת יוצא ובא להביא מזון ומים:

פסוק ו
חשק. ענין תאוה:

ובלבנון. כן שם היער:

פסוק ח
כלום. מלשון כליון:

פסוק ט
שלישיו. גבוריו:

פסוק י
הנצבים. הממונים כמו נציב פלשתים (ש״א י״ג):

הרודים. ענין ממשלה כמו רדה בקרב אויביך (תהילים ק״י:ב׳):

פסוק יד
מחלקות. מלשון חלק ור"ל המשמרות:

פסוק יח
אניות. ספינות:

פרק ט

פסוק א
לנסות. מלשון נסיון:

בחידות. דברים סתומים קשה ההבנה:

ובחיל. ענין עושר ורכוש כמו חילך וכל אוצרותיך (ירמיהו י"ז:ג'):

כבד. ענין רבוי:

יקרה. תשובה:

פסוק ו
מרבית. מל' רבוי:

פסוק י
אלגומים. הוא הפוך מן אלמוגים והוא מין עץ יקר:

פסוק יא
מסלות. מל' מסילה ודרך:

פסוק יד
התרים. הוא מל' לתור את הארץ (במדבר י"ג:ט"ז) והם הסוחרים הקטנים המחפשים ומרגלים אחר סחורה לקנותה במקום הזול:

ופחות. שלטונים כמו פחת יהודה (חגי א):

פסוק טו
צנה. הוא כעין מלבוש מקיף את הגוף להציל ממכת חרב כמו כצנה רצון תעטרנו (תהלים ט):

שחוט. נמשך כמו חץ שחוט (ירמיהו ט':ז') ור"ל זהב טוב הנמשך כשעוה:

פסוק טז
מגנים. כלים עשוים לאחזם במלחמה להגן:

פסוק יז
שן. שן הפיל:

פסוק יח
מעלות. מדרגות:

וכבש. עשוי כעין גשר משופע ובמשנה רצין ועולין בכבש (יומא כב):

פסוק כ
סגור. הנסגר בכור הצורף להסיר הסיג:

פסוק כא
שנהבים. שן הפיל:

וקופים. שם חיה קוף ונזכר בדרז"ל (יומא כט):

ותוכים. הם העופות יפות הנוצות בחלוף הגוונים וקרויים טווס:

פסוק כד
ושלמות. מלבושים:

נשק. כלי זיין:

פסוק כה
אוריות. אבוסים כי אבוס בעליו (ישעיהו א':ג') תרגומו אוריא והוא מקום מאכל הבהמות:

פסוק כז
כשקמים. מין אילן תאנים:

בשפלה. בעמק:

פסוק כט
ובחזות. ענין מראות נבואה ור"ל בספר נבואות יעדו הוא עדו החוזה:

פרק י

פסוק יא
העמיס. ענין הטענת משא כמו ויעמוס איש על חמורו (בראשית מ"ד:י"ג):

יסר. מכת יסורין:

בשוטים. ענין שרביט כמו שוט לסוס (משלי כו):

בעקרבים. הם מיני קוצים וכן ואל עקרבים אתה יושב (יחזקאל ב':ו'):

פסוק טו
נסבה. מל' סבה והוא ענין הקפת הדבר והגורם לה:

פסוק יח
וירגמו. כן נקרא השלכת אבנים:

התאמץ. מל' אומץ וחוזק:

פסוק יט
ויפשעו. ענין מרידה וכן ויפשע מואב (מ"ב א):

פרק יא

פסוק יא
נגידים. פקידים:

פסוק יב
צנות. מל' צנה והוא מכלי מלחמה:

ורמחים. כעין חנית:

פסוק יד
הזניחם. ענין עזיבה כמו זנח ה' מזבחו (איכה ב):

פסוק יז
ויאמצו. מל' אומץ וחוזק:

פסוק יח
ירימות. לא נזכר בבני דוד ואולי נזכר הוא בשמו האחר:

פסוק כג
ויפרץ. ענין התחזקות כמו מה פרצת (בראשית לח):

המון. ענין רבוי:

פרק יב

פסוק ב
מעלו. פשעו ומרדו:

פסוק ג
לובים וגו'. שמות עבו"ג הם:

פסוק ז
לפליטה. הצלה ושארית:

תתך. ענין יציקה והרקה כמו ותתך עלינו האלה (דניאל ט':י"א):

פסוק י
תחתיהם. במקומם:
והפקיד. מל' פקדון:
על יד. ביד:

פסוק יא
מדי. מתי ר"ל בכל עת וכן מדי עלותה (ש"א א):
תא. ענין חדר מה כמו והתא קנה אחד (יחזקאל מ):

פרק יג

פסוק ד
צמרים. מל' גובה כמו צמרת הארז והוא הסעיף העולה למעלה מכולם (יחזקאל י"ז:ג'):

פסוק ז
רקים. פחותים ורקים מכל מעלה:
בליעל. בלי עול, ר"ל שפרקו עול שמים:
ויתאמצו. התחזקו:

פסוק ח
המון. ענין רבוי ולתוספת ביאור אמר רב:

פסוק ט
למלא ידו. ענין חנוך כמו ומלאת את ידם (שמות כ"ח:מ"א):

פסוק יא
ומערכת. ענין סדור:
ונרותיה. כעין בזיכין והשמן והפתילה נתון בהם:
לבער. להדליק כמו ובער עליה הכהן (ויקרא ו):

פסוק יט
בנותיה. הכפרים הסמוכים לה:

פסוק כ
עצר. ענין עכבה:

פרק יד

פסוק ב
ויגדע. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (ישעיה ט):

פסוק ו
ונסב. ונסבב:

פסוק ז
ודורכי קשת. הדרך לדרוך הקשת ברגל למותחו היטב לירות למרחוק:

פסוק ט
צפתה. מל' צפיה והבטה:

פסוק י
נשענו. ענין תמיכה:

ההמון. רבוי עם:

אנוש. הוא שם משמות האדם המורה על חולשתו והוא מל' אנוש לשברך (ירמיה ל):

פסוק יב
וישאו. ולקחו:

פסוק יד
וישבו. מל' שביה:

פרק טו

פסוק ג
מורה. מלמד:

פסוק ו
וכתתו. ענין שבירה ורציצה כמו וכתתו חרבותם (ישעיה ב):

הממם. ענין שבירה כמו והמם גלגל עגלתו (שם כח):

פסוק ט
נפלו. ענין הטיה כמו ותפל מעל הגמל (בראשית כ"ד:ס"ד) ור"ל נטו עצמם להיות תחת ממשלתו:

פרק טז

פסוק ב
בדרמשק. היא דמשק האמור במלכים א׳:

פסוק ג
הפר. ענין בטול:

פסוק ד
אבל מים. היא אבל בית מעכה האמור במלכים א׳:
מסכנות. ערי אוצרות כמו ויבן ערי מסכנות (שמות א׳:י״א):

פסוק ה
וישבת. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד):

פסוק ט
משוטטות. ענין הנעה והרחיפה ממקום למקום כמו שוטטו בחוצות ירושלים (ירמיהו ה׳:א׳):
נסכלת. מל׳ סכלות ושטות:

פסוק י
בית המהפכת. הוא מל׳ כיפה בהיפוך אותיות והוא מקום מאסר כעין כיפה:
וירצץ. ענין שבירה כמו קנה רצוץ (ישעיה מב):

פסוק יד
כרה. חפר כמו בור כרה (תהילים ז׳:ט״ז):
וזנים. ר״ל מינים הרבה כי מהעוף למינהו (בראשית ז׳:י״ד) ת״א לזנוהי:
מרקחים. ענין ערבוב הבשמים וכן אשר ירקח כמוהו (שמות ל׳:ל״ג):
במרקחות. כן יקרא שם האומנות והאומן נקרא רוקח:

פרק יז

פסוק ב
נציבים. פקידים:

פסוק ח
וטוב אדוניה. הוא שם איש אחד:

פסוק יא
הערביאים. שם אומה:

פסוק יב
בירניות. ארמונות וכן לא לאדם הבירה (דה"א כ"ט):
מסכנות. אוצרות:

פסוק יז
נושקי קשת. מזויינים בקשת:

פסוק יח
חלוצי צבא. מזויינים ללכת בצבא מלחמה:

פרק יח

פסוק כא
לרוח. ענין דבור הבאה בהפחת הרוח וכן וברוח שפתיו (ישעיה יא):
תוכל. מל' יכולת:

פסוק כג
הלחי. הוא מקום שאצל העין:

פסוק כד
הנך. הנה אתה:

פסוק כו
בית הכלא. בית האסורים:

פסוק כט
התחפש. ענין השתנות המלבוש כמו ויתחפש שאול (ש"א כח):

פרק יט

פסוק ג
בערת. ענין הפנוי מן העולם וכן ובערתי אחרי בית ירבעם (מ"א י"ד):

פסוק ז
ומשא פנים. נקרא כן על כי החייב מתבייש ונופלים פניו להטות כלפי הקרקע וכמ"ש ולמה נפלו פניך (בראשית ד':ו') והמסביר לו פנים הוא כאלו נושא הפנים שנפלו:

פסוק י
תורה. מלי הוראה ולמוד:

יאשמו. מלי אשם וחטא:

פסוק יא
ושוטרים. הם הרודים ונוגשים לקיים דברי השופטים:

פרק כ

פסוק יא
גומלים. ענין תשלום שכר:

הורשתנו. מלי ירושה:

פסוק טו
תחתו. ענין פחד ושבר:

פסוק כא
החלוץ. האנשים המזוינים מכלי מלחמה:

החלו. התחילו:

פסוק כה
ורכוש. הוא שם כולל לזהב וכסף ומטלטלין:

וינצלו. ענין רקות כמו וינצלו את מצרים (שמות יב):

פסוק כו
נקהלו. נאספו כמו ויקהל משה (שם לה):

פסוק לה
אתחבר. כמו התחבר ובאה האל"ף במקום ה"א:

פרק כא

פסוק ג
ולמגדנות. המלה ההיא יורה על דבר המשובח והמעולה בין בפירות בין בבגדים בין באבני יקר כמו ומגדנות נתן לאחיה (בראשית כ"ד:נ"ג):

מצורות. ענין מבצר:

פסוק ז
ולא אבה. ולא רצה:

פסוק ח
פשע. מרד:

פסוק טז
ויער. מל' התעוררות:

רוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט):

פרק כב

פסוק א
בערבים. הבי"ת הוא במקום מ"ם כמו והנותר בבשר ובלחם (ויקרא ח':ל"ב) ומשפטו מבשר ומלחם:

פסוק ה
הרמים. כמו הארמים באלף:

פסוק ז
תבוסת. מל' בסיסה ורמיסה כמו כפגר מובס (ישעיה יד):

פסוק ט
מתחבא. מסתתר:

פרק כג

פסוק א
לעזריה. את עזריה:

פסוק ד
הספים. הוא בית האספים האמור בדה"א ובמ"ב נאמר בשער אחר הרצים והיא היא:

פסוק ז
והקיפו. וסבבו:

פסוק ח
פטר. הוא חלוף החיוב וכן בלשכות פטורים (דה"א ט):

המחלקות. המשמרות הנחלקים לחלקים:

פסוק ט
השלטים. הם כעין מגינים:

פסוק י
שלחו. חרבו כמו בשלח יעבורו (איוב לג):
מכתף. מעבר:

פסוק יד
השדרות. כמו הסדרות בסמ"ך והוא מל' סדור ועריכה וכמו שהחיל המסודר נקראים מערכות כן יקראו סדרות:

פסוק טו
מבוא. מל' ביאה:

פסוק יז
ויתצוהו. מל' נתיצה ושבירה:
צלמיו. מל' צורה ודמות:
מתן. כן שמו:

פסוק יח
פקדות. ממונים:

פסוק כ
האדירים. ר"ל השרים:

פסוק כא
שקטה. נחה:

פרק כד

פסוק ה
מדי. מתי ר"ל בכל עת שנה ושנה כמו מדי עלותה (ש"א א):

פסוק ו
משאת. ענין דורון ותשורה כמו ארוחה ומשאת (ירמיה מ):

פסוק ז
פרצו. שברו:

פסוק ח
ארון. ארגז:

פסוק יא
אל פקדת. כמו בפקדת וכן ואל הארון (שמות כה) ומשפטו ובהארון ופקדת הוא ענין צואה כמו והוא פקד עלי (לקמן לז):
ויערו. ענין שפיכה והרקה כמו ותער כדה (בראשית כד):

פסוק יג
ארוכה. הוא ענין רפואה ובא בדרך השאלה על חיזוק הבנין וכן כי עלתה ארוכה לחומת ירושלים (נחמיה ד):
ויאמצהו. מל' אמוץ וחוזק:

פסוק יד
וככלותם. כהשלימם:
והעלות. היא יד המכתשת וקרויה כן ע"ש שמעלין ומורידין אותה בעת הכתישה וכן בתוך הריפות בעלי (משלי כ"ז:כ"ב):

פסוק כד
במצער. במעט כמו והיא מצער (בראשית יט):

פסוק כה
התקשרו. עשו קשר אגודת מרידה:

פסוק כו
זבד. ובמ"ב נאמר יתבד ובשתי השמות היה נקרא וכן כאן שמרית ושם שומר:

פסוק כז
ירב. מל' רבוי:

פרק כה

פסוק יב
שבו. מל' שביה:

פסוק יג
ויפשטו. מל' התפשטות ופזור כדרך הנלחמים ושוללים:

פסוק יז
לך. ענינו כמו לכה בה"א:

פסוק יח
החוח. הוא מין קוצים כמו כשושנה בין החוחים (ש"ה ב):

ותרמוס. ענין דריכה ברגל:

פסוק יט
ונשאך לבך. ענין התרוממות וגאוה:
תתגרה. מל' תגר ומחלוקת וכן אל תתגר בם (דברים ב':ה'):

פסוק כג
שער הפונה. הוא שער הפנה הנאמר במ"ב כי השער העומד בפנה הוא פונה לכאן ולכאן:

פסוק כד
התערובות. מל' ערבין ומשכון כמו מה הערבון (בראשית לח):

פרק כו

פסוק ט
המקצוע. הזויות כמו לשני המקצעות (שמות כו):

פסוק י
ובשפלה. בעמק:
אכרים. הם עובדי האדמה בחרישה כמו וקראו אכר אל אבל (עמוס ה':ט"ז):
וכורמים. עובדי הכרמים:
ובכרמל. ענין גבעות שמנים וטובים כמו ורעה הכרמל והבשן (ירמיהו נ':י"ט):

פסוק יד
ויכן. מל' הכנה:
וכובעים. עשוים הם מברזל ישימו על הראש להגן ממכת חרב:
ושריונות. כעין מלבוש מברזל ילבשו במלחמה להגן:

פסוק טו
הפנות. המה כעין מגדלים כמו ועל הפנות הגבוהות (צפניה א':ט"ז):
לירוא. להשליך כמו ירה בים (שמות טו):

פסוק טז
וימעל. ענין חטא ופשע:

פסוק יט
ויזעף. ענין כעס:
מקטרת. כן יקרא המחתה כשהיא עם הקטרת ונכונה להקטיר:

פסוק כ
נדחף. מל' דחיפה ומהירות היציאה:

פסוק כא
נגזר. נכרת:

פרק כז

פסוק ג
העופל. שם מגדל וכן ויבא אל העופל (מ"ב ה):

פסוק ד
ובחרשים. ביערות כמו וחרש מצל (יחזקאל ל"א:ג') ור"ל סעיף:

ברניות. ארמונות וכן לא לאדם הבירה (דה"א כט):

פסוק ה
השיבו. לפי ששלחו שלשה פעמים לזה אמר השיבו ר"ל שלחו והשיבו ושלחו:

פרק כח

פסוק ב
מסכות. פסילים יצוקים ממתכת וכן אלהי מסכה (שמות לד):

פסוק ג
ויבער. ענין שרפה:

הוריש. גרש:

פסוק ז
נגיד הבית. פקיד הבית:

משנה המלך. שני למלך:

פסוק י
לכבוש. לאחוז בחזקה כמו ותכבשו אותם (ירמיה לד):

פסוק יד
החלוץ. אנשי המלחמה המזויינים:

פסוק טו
נקבו. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא כד):

ויחזיקו. אחזו:

וינהלום. ענין הנהגה כמו אתנהלה לאטי (בראשית לג):
כושל. ענין תשות כח כמו כשל כח הסבל (נחמיה ד':ד'):
עיר התמרים. על שם שגדל בה תמרים הרבה:

פסוק יט
הפריע. ענין גלוי כמו ופרע את ראש האשה (במדבר ה':י"ח):

פסוק כ
תלגת פלנאסר. הוא תגלת פלסר האמור במ"ב:
ויצר. מלשון צר ודוחק:

פסוק כד
ויקצץ. ענין חיתוך וכריתה כמו ויקצץ פתילים (שמות לט):
פנה. זויות:

פרק כט

פסוק ה
התקדשו. הטהרו:
הנדה. מלי נדידה:

פסוק ו
עורף. הוא אחורי הפנים:

פסוק ח
לזעוה. מלי זיע וחרדה כמו ונתתים לזעוה (ירמיה טו):
לשמה. לתמהון:
ולשרקה. כן יקרא הקול הנעשה בקבוץ השפתים ודרך בני אדם לעשותם על דבר חשוב שנחרב וכן ושמתי את העיר הזאת לשמה ולשרקה (שם יט):

פסוק יא
תשלו. ענין שכחה ושגגה כמו על השל (ש"ב ו):

פסוק יז
ויחלו. התחילו:

פסוק יט
הזניח. ענין עזיבה כמו זנח ה' מזבחו (איכה ב):

פסוק כא
וצפירי עזים. ושעירי עזים וכן צפירי חטאת (עזרא ח):

פסוק כה
במצלתים וגו'. שמות מיני כלי זמר:

פסוק כז
החל. התחיל:

פסוק כט
כרעו. נפלו על ברכיהם:

פסוק ל
ויקדו. ענין כפיפת הקדקוד:

פסוק לא
ויען. ענין הרמת הקול כמו וענו הלוים וכו' קול רם (דברים כ"ז:י"ד):

פסוק לד
להפשיט. להסיר העור:

פסוק לה
בחלבי. עם חלבי כמו הרק אך במשה (במדבר י"ב:ב') ומשפטו עם משה:

ותכין. מל' הכנה:

פרק ל

פסוק ו
הרצים. ההולכים במרוצה ורדיפה:

באגרות. בספרים:

הפליטה. ענין הצלה:

פסוק ז
לשמה. לתמהון:

פסוק ח
אל תקשו. הוא ענין מליצה כאלו נתקשה העורף עד שא"א להחזיר הפנים מול ה' ואמר מעתה אל תקשו והחזירו פניכם אל ה':

פסוק יב
יד האלהים. כח האלהים:

פסוק טו
נכלמו. ענין בושה:

פסוק יח
מרבית. מל' רבוי:

פסוק כ
וירפא. ענין כפרה כי החטא הוא חולי הנפש ותחשב הכפרה לרפואה וכן רפאה נפשי כי חטאתי לך (תהילים מ"א:ה'):

פסוק כד
הרים. הפריש כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה:ב'):

פסוק כז
למעון. ענין מדור כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כ"ו:ט"ו):

פרק לא

פסוק א
ויגדעו. ענין כריתה כמו גדע בחרי אף (איכה ב):

פסוק ג
ומנת. ענין תשורה כמו ומשלוח מנות (אסתר ט):

מן רכושו. מן נכסיו:

פסוק ה
וכפרוץ. ענין חוזק כמו מה פרצת (בראשית לח):

תירוש. יין:

יצהר. שמן:

פסוק ו
ערמות. צבורים כמו בקצה הערמה (רות ג':ז') והכפל יורה על הרבוי:

פסוק י
ההמון. ענין רבוי:

פסוק יב
נגיד. פקיד וממונה:

משנה. שני לו:

פסוק יט
מגרש עריהם. כן נקראת ערי הכהנים והלוים ע"ש שהיה לכולם מגרש סביב והם בתים חוץ לחומה כאלו נגרשו מן העיר:

נקבו. נתפרשו:

פסוק כא
החל. התחיל:

פרק לב

פסוק א
ויחן. מל' חניה והשכנה:

לבקעם. ר"ל לשבור ולפתוח החומות:

פסוק ג
העינות. המעינות כמו עין הקורא (שופטים טו):

פסוק ד
השוטף. כן יקרא מרוצת המים בחזקה:

פסוק ה
המלוא. מקום מוכן לאסיפת העם כמו קראו אחריך מלא (ירמיה יב):

שלח. קבוצת חרב כמו ואיש שלחו בידו (לעיל כג):

פסוק ז
תחתו. ענין פחד ושבר:

ההמון. רבוי העם:

רב. גדול וחזק:

פסוק י
במצור. מל' צר ומצוק:

פסוק טו
ישיא. ענין הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג'):

פסוק יח
ולבהלם. מל' בהלה:

פסוק כא
ויכחד. ענין כריתה כמו ותכחד מן הארץ (שמות ט):

פסוק כב
וינהלם. ענין הנהגה בנחת כמו על מי מנוחות ינהלני (תהילים כ"ג:ב'):

פסוק כג
ומגדנות. המלה ההיא יורה על דבר המעולה בין בפירות בין בבגדים בין באבני יקר:

פסוק כח
ומסכנות. מקום אוצרות וכן ויבן ערי מסכנות (שמות א':י"א):
וארות. הם מקומות אשר יאכילו שם הבהמות כי אבוס בעליו (ישעיה א) תרגומו אוריה דמרוהי:
ועדרים. כן יקראו קבוצת המקנה:

פסוק לא
במליצי. השליח נקרא מליץ כי מביא דברי המשלח אל מי שנשלח אליו והוא מל' כי המליץ בינותם (בראשית מ"ב:כ"ג):

פסוק לג
במעלה. במקום מעולה ומכובד:

פרק לג

פסוק ב
הוריש. גרש:

פסוק ג
צבא השמים. כוכבים ומזלות:

פסוק ז
הסמל. צורה מה וכן סמל הקנאה (יחזקאל ח):

פסוק ט
ויתע. הוליך אותם בדרך תועה:

פסוק י
הקשיבו. ענין שמיעה:

פסוק יא
בחוחים. הוא טבעת המשימים בלחיי החיה להוליכה בע"כ כמו ונתתי חחים בלחייך (שם לא) ואמר בל' מליצה ושאלה:
בנחשתים. שלשלאות של נחושת:

פסוק יב
וכהצר. מל' צרה:

חלה. ענין תפלה כמו חל נא (מ"א יג):

פסוק יג
ויעתר. קבל התפלה כמו ויעתר לו ה' (בראשית כה):

פסוק יד
נחל. בעמק:

פסוק יט
חוזי. כן היה שם נביא:

פסוק כ
ביתו. בביתו:

פסוק כג
אשמה. פשע ועון:

פסוק כד
ויקשרו. ענין מרידה:

פרק לד

פסוק ג
החל. התחיל:

פסוק ד
והחמנים. צורת חמה:

גדע. כרת:

והדק. מל' דק:

ויזרוק. השליך:

פסוק ז
כתת. ענין שבר ורציצה:

פסוק ט
שומרי הסף. והם השוערים כי סף היא ענין מזוזה כמו וסף השער (יחזקאל מ):

פסוק י
על יד. ביד:

לבדוק. לתקן הבדק והוא מקום השבור וההרוס ונקרא בדק ע"ש שבודקין ומחפשין אחריו:

פסוק יב
מופקדים. ממונים:

לנצח. מל' נצחון וחוזק ור"ל לנגוש בחזקה:

פסוק יג
הסבלים. ענין טעינת משא:

פסוק יז
ויתיכו. ענין היציקה ע"י האש כמו כהתוך כסף (שם לב):

פסוק כ
עבדון. ובמ"ב נאמר עכבור ובשתי השמות היה נקרא:

פסוק כא
נתכה. ענין יציקה והרקה כמו ותתך עלינו האלה (דניאל ט':י"א):

פסוק כב
תקהת בן חסרה. ובמ"ב נאמר תקוה בן חרחס, והוא הוא:

פסוק כד
האלות. הקללות:

פסוק כה
תתך. ענין יציקה והרקה:

תכבה. מל' כבוי והוא מושאל מכבוי האש:

פסוק כז
רך לבבך. הוא הפוך מקשה הלב:

פסוק כח
אוסיפך. ונאספת ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אותי (שופטים י"ט:י"ח):

פרק לה

פסוק ה
לפלגות. לחלקים כמו בימיו נפלגה הארץ (בראשית י':כ"ה):

פסוק ז
וירם. והפריש:

פסוק יג
בסירות. קדרות:

ובדודים. מל' דוד ויורה:

ובצלחות. כעין קדרה וכן את הצלחת (מ"ב כא):

פסוק כ
נכו. ת"י חגירא והוא מענין שבירה וכן נכה רגלים (ש"ב ד):

פסוק כב
התחפש. ענין לבישת בגדים משונים מבגדים שרגיל בהם ודוגמתו התחפש ובוא במלחמה (לעיל יח):

פסוק כג
ויורו. וישליכו:

היורים. רובה קשת:

פרק לו

פסוק יג
ויאמץ. חיזק:

פסוק טו
מעונו. מדורו כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כ"ו:ט"ו):

פסוק טז
מלעיבים. ענין לעג כי והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כ"ז:י"ב) ת"א כמתלעב:

במלאכי. בשלוחי:

פסוק יז
וישש. כמו וישיש והוא רב הימים מאד כמו גם שב גם ישיש בנו (איוב ט"ו:י') והוא מל' יש ר"ל עמד בו הישות ימים רבים:

פסוק כא
למלאות. ענין השלמה:

רצתה. מל' רצוי ופיוס:

שבתותיה. ענין בטול עבודה כמו שבת נוגש (ישעיה יד):

שבתה. בטלה ונחה מן עבודה:

פסוק כב

העיר. מל' התעוררות:

רוח. רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט):

ויעבר קול. ענין הכרזה כמו ויעבירו קול (שמות לז):